

Türkiye İçin Ulusal Bir Erasmus Programı Gerekli mi?

İbrahim Ortaş

Prof. Dr.
Çukurova Üniversitesi
Ziraat Fakültesi
E-posta: iortas@cu.edu.tr

Giriş

Batı üniversitelerinin bugün önemle üzerinde durdukları ve yeni eğitim anlayışı çerçevesinde uyguladıkları Yaşam Boyu Öğrenme (*Life Long Learning Program*) ve Erasmus Programları bilişim dünyasının sunduğu olanakların da ürünü olarak görülebilir. Avrupa Birliği'nin (AB) en önemli öğrenci değişim programlarının başında Erasmus gelmektedir. Erasmus ismi, eğitim tarihinde Hollandalı hümanist Desiderius Erasmus'tan (1469-1536) gelmektedir. Erasmus, eğitim dilinin Latince olduğu dönemin Avrupa üniversitelerinde hümanizmi öğretmiştir. Rönesans Hümanizm'inin önemli temsilcilerinden olan Erasmus, dil ayrımı yapmadan üniversitelerde düşüncenin serbestçe yayılmasını savunmuştur. Erasmus, yaşadığı dönemde öğrenci ve akademisyen olarak bulunduğu değişik Avrupa ülkelerinde hümanizm düşüncesini anlatmıştır.

Avrupa gibi çok dilli ve kültürlü ülkelerde farklı dillerde aynı düşüncenin paylaşılması fikri ve düşüncesi Erasmus'u yeniden yaratmıştır. Avrupa'da Rönesans ve aydınlanma felsefesinin yayılmasında bu ve benzeri insan dolaşımının ve hareketlerinin rolü önemli olmuştur. Program çerçevesinde temel olarak; üniversite öğrencilerinin anlaşma yapılan başka bir AB ülkesindeki üniversitede bir yarıyıl ya da bir öğretim yılı boyunca eğitim almaları ya da öğretim üyelerinin bir-iki hafta anlaşma yapılan diğer AB ülkesindeki üniversitede ders vermesi öngörülmektedir. Bunun birçok nedeni bulunmaktadır. Erasmus programının amacı, Avrupa'daki yüksek öğretim kurumlarında kaliteyi artırmak, Avrupa üniversiteleri arasında işbirliğini güçlendirmek, üniversiteler arasında öğrenci ve öğretim üyesi dolaşımı ile üniversiteler arasında işbirliğini sağlamak ve üniversiteler arasında tematik ağlar kurabilmeyi başarabilmektir. Avrupa ortak kültürü etrafında gençleri bir araya getirmek ve bir Avrupalılık bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktır.

Çıplak ayaklı Sokrat gezerek ve görerek uygulamalı düşündürmeyi ve tartışmayı yaşamı boyunca Atina sokaklarında sürdürmüştür. Platon "Geometri bilmeyen üniversite kapısından içeri giremez" diyerek akademik verilere dayalı çalışmaları, Aristoteles mantık ve uygarlığın gelişimi uğrunda ki meşakkatli uğraşları günümüz Avrupa'sında yeniden eğitimin gündemine taşınmaktadır. Bu yolla gençliğin farklı üniversitelerin birikiminden yararlanması, arkadaşlık etmesi ve bu yolla beynsel zenginliklerinin artırılması istenmektedir. Özgür düşünebilen, farklı alanların dokusunu ve kültürel birikimini görmüş ve teneffüs etmiş gençlik, geleceğini daha iyi şekillendirebilecek ve küreselleşen dünyada daha etkin ve başarılı bir yaşam sürdürebilecektir.

Erasmus Programı Nedir?

Erasmus Avrupa Birliği Komisyonu'nun, üye ve aday ülkelerle AB'ye üye ya da aday olmayan ülkeler arasında kurumsal düzeyde eğitimle ilgili konularda üniversiteler arasında karşılıklı olarak birbirlerini tanımaya dayalı işbirliklerini teşvik etmeyi hedeflemektedir. Ülkeler arasında karşılıklı tanımayı, mevcut eğitim potansiyellerini daha iyi kullanmayı ve geliştirmeyi amaçlayan bir programdır. Ayrıca, Avrupa'da belirli üniversiteler belirli bir çatı altında belirli kurallar çerçevesinde birleşerek "*Erasmus University Charter*"'ını oluşturmuşlardır. Bu üniversiteler arasında karşılıklı-iki taraflı olarak öğrenci değişimi, akademik ve idari personel değişimi, proje ve staj yapma olanağı da sağlanabilmektedir. Değişim ile başka bir üniversitedeki eğitim, araştırma, sanat-kültür vb. alanındaki olanaklardan yararlanılması ve bu üniversitedeki atmosferin teneffüs edilmesi de sağlanmaktadır.

AB Eğitim ve Gençlik Programları çerçevesinde önce yer alan Erasmus, yaşama boyu eğitim programlarından yüksek öğretim düzeyindeki işbirliğini düzenleyen bir programdır. AB ülkelerinde bu program 1987'den beri uygulanmaktadır; ancak 1995'te Sokrates programları ve 2008'den itibaren de Yaşam Boyu Öğrenme Programları kapsamına alınmış ve giderek gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Bu yaygınlaşma çerçevesinde, idari personelin de değişim yapabilmesi ve öğrencilerin eğitim-öğretim yanında staj da yapabilmeleri sağlanmıştır. Görüldüğü kadarıyla programdan yararlanan, öğrenciler ile üniversite öğretim üyeleri ve personeli bu programdan memnunlar.

Erasmus Programı'nın İşleyiş Biçimi

Programa katılım için Avrupa eğitim ve gençlik programlarına ülke olarak kabul edilmek gerekiyor. Ülke olarak katıldıktan sonra yüksek öğretim kurumunun öncelikle tüzel kişilik olarak Erasmus programına katılımını elde etmesi gerekir. Bunu takiben Kurumun Erasmus Üniversite Beynamesi'ne (EUB) (*Erasmus University Charter-EUC*) başvurarak AB Komisyonu'ndan onay almaları gerekmektedir. Ülkemizdeki üniversitelerin önemli bir bölümü

Erasmus programına katılmış durumdadır. Ancak son günlerde basına yansıdığı kadarı ile yeterli maddi olanaklar Ulusal Ajans'tan sağlanamadığı için başvuruda bulunan çok sayıda öğrenci ve personel değişimden yararlanamamaktadır. Bu durum, AB'den sağlanan fonlarla ve artan üniversite sayısı ile ilgilidir.

Türkiye Kendi Ulusal Erasmus Programını Yaratamaz mı?

Türkiye gibi yetersiz öğretim üyesine rağmen hızla üniversiteleşen bir ülkede acaba Erasmus programı benzeri bir program ülkemizdeki üniversitelerde verimliliği artırmada kullanılamaz mı? Ülkemizin nitelikli denilebilecek birkaç üniversitesinin batıdaki büyük şehirlerde konuşlandığı, Doğu ve Güney Anadolu'daki üniversitelerde ise halen üniversiteleşme mücadelesinin verildiği bir durumda Ulusal Erasmus eğitim öğretim ve araştırma kalitesine katkıda bulunabilir.

Konferans vermek üzere gittiğim çoğu üniversitemizde halen üniversitelilik atmosferinin oluşmadığını gördüm. Daha gelişmiş üniversitelerden gelecek hocalarımızın ders anlatma tekniği, öneri ve girişimleri kadar, diğer üniversitelerden gelebilecek öğrencilerin de bu durumun değiştirilmesinin hızlandırılmasına katkı sağlayabileceği söylenebilir. Örneğin ülkemizde ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesine çok girmeyi isteyip de giremeyen bir öğrencinin, bir dönem eğitimine bu üniversitede devam etmesinin, öğrencinin niteliği, başarısı ve psikolojisi açısından önemli bir gelişme sağlayacağı kanısındayım. Ayrıca ülkemizin doğusunda üniversitelerde kendisini çok iyi yetiştirmiş, nitelikli öğretim üyelerinin varlığı beni mutlu etmiştir. Ancak, bu üniversitelerde kendini geliştirme konusunda yeterli olanak bulamayan öğretim üyeleri ise, daha iyi araştırma, kütüphane ve eğitim olanakları olan üniversiteye gitmesi durumunda da kendini daha iyi geliştirme fırsatı yakalayacaktır. Benzer biçimde ülkemizde belirli konularda uluslararası düzeyde kendisini geliştirmiş bilim insanlarının aralıklarla kendi üniversitesi dışında başka bir üniversitede kısa süreliğine ders vermesi de çok anlamlı ve yararlı olacaktır. Bu, öğretim elemanı yetersizliği çeken birçok Anadolu üniversitesine ciddi destek de sağlayacaktır.

Temel Amaç Üniversite Öğrencisine Nitelikli Eğitim ve Kültürel Alt Yapı Kazandırmak Olmalıdır

Ulusal Erasmus; Üniversiteler arasındaki gerek eğitim, gerekse notlandırma sistemlerindeki farklılıkları azaltmayı ve tüm üniversitelerin birbirlerinin derslerini ve notlarını geçerli saymalarını da olanaklı kılacaktır. AB Erasmus Programı'nda yapıldığı gibi bir çeşit "ortak dil" olan ECTS benzeri ortak kredilendirme sistemi de geliştirilebilir. Hata Erasmus için birçok üniversite için geliştirilen ECTS kredi sistemi Ulusal Erasmus Programı'nda da kullanılabilir.

Ulusal Erasmus Programı'nda temel amaç ve hedef, her öğrencinin öğrenim döneminin en az bir yarıyılı başka üniversitede geçirebilmesini ya da aynı öğrencinin bir kaç değişik üniversiteye devam ederek mezun olabildiğini sağlamak olmalıdır. Böylece öğrencinin birçok yönden kendisini zenginleştirilmesi için olanak sunulmuş olacaktır. Bir taraftan öğrenci bazı dersleri başka bir üniversitede öğrenirken, diğer taraftan sosyal ve kültürel alt yapısını da güçlendirmiş olacaktır. Benzeri bir durumun öğretim üyesi değişimi ile de sağlanabileceği söylenebilir.

Ulusal Erasmus'un Yararı Nedir?

Ulusal Erasmus'un bazı yararları şöyle sıralanabilir:

- Öğrenci değişimi ile öğrencilerin farklı bir üniversiteyi tanınması, farklı öğrenciler ile arkadaşlık ilişkisi kurulması olanaklı olacaktır.
- Öğretim üyesi eksikliği çeken birimler bu şekilde öğretim üyesi sağlama şansına sahip olacaktır.
- Niteliği yüksek üniversite öğretim üyelerinin diğer üniversite öğrencilerine de ders vermesi ile öğrencilerin bu hocalardan da yararlanması sağlanacaktır.
- Öğretim üyesi değişimi ile az gelişmiş üniversitelerde başarı artacak ve öğrencilerin daha iyi yetişmesi sağlanacak.
- Üniversiteler arasında organik bağlar pekişecek ve ortak projelerin yapılması için fırsatlar yaratılmış olacaktır.
- Genel olarak Anadolu'nun küçük kentlerinde kurulu olan ya da Doğu illerindeki üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin daha iyi eğitim olanaklarına belirli bir süre de olsa erişimlerini sağlayarak, fırsat eşitliğine ve eğitim hakkının adil kullanımına katkı yapacaktır.

Özellikle son yıllarda üniversite öğretim üyelerinin üniversitelerin kendi iç bünyelerinde sağlanması (*inbreeding*) ile oluşan ve kendi üniversitenin dışında eğitim alamamış ve çalışmamış öğretim üyeleri için büyük bir şans olabilir. Dışarıya açılmak başka bir üniversitedeki öğretim üyesi ile tanışmak, kurumsal ve kişisel anlamda anlamlı ve yararlı olacaktır. Öğrenciler de bu süreçten fazlası ile yararlanmış olacaklardır.

Öğrenci Değişimi Kadar Öğretim Üyesi Değişimi Daha Çok Gereksinim Doğurmaktadır

Birçok araştırmacı üniversiteler arasında bilim insanı ve öğrenci değişiminin zorluluğunu gündeme getirmektedir. Ancak bütün dünyada

benzeri bir yaklaşımın olduğu görülmektedir. Akademisyen değişimi çok önemli bir olgu ve buna öğrenci değişimi de katılabilir. Ülkemizde de zaman zaman öğretim üyesi gereksinimi duyulan fakültelere YÖK emri veya ikili görüşmelerle kısa süreliğine öğretim üyesi sağlanabilmektedir. Bu uygulamanın Avrupa çapındaki gelişimi ise Erasmus Programı ile gerçekleşmektedir. Benzeri ülkemizdeki üniversitelerin kendi içinde de sağlaması desteklenmelidir. Bu eğilimin bugün tüm dünya üniversitelerinde olduğu görülmektedir. Türkiye'nin bu alanda geri kalmaması yerinde bir davranış olacaktır.

Ülkemizde ciddi boyutta bilim insanı eksikliği yaşanırken bu konuya dikkat çeken Prof. Dr. Mahir Fisunoğlu ve Yard. Doç. Dr. İrfan Kalaycı CBT dergisinin 956 ve 959 sayılarında "Üniversitelerde Akademisyen Yetiştirilmesi, İstihdamı ve Değişimi" konularını işlediler. İki yazar yazılarında, üniversitelerde eksikliği görülen öğretim üyelerinin bir şekilde başka bir kurumda ders vermesinin yararlarını vurgulamaktadırlar. Tabii öğretim üyelerinin özlük hakları, barınma ve beslenme ihtiyaçlarının giderilmesi için uygun bir maaşın sağlanması öncelikle şart olmalıdır. Bu konu da önemli ve üzerinde çalışmaya değerdir.

Kritik Soru: Üniversiteler Bu Değişime Hazır mı?

YÖK üniversiteler arasında AB'nin Erasmus Program'ına benzer bir ulusal program için çalışmalarını sürdürmektedir. Kritik sorun, Ankara'daki bir üniversite öğrencisi Hakkari Üniversitesine gidebilecek mi? Diğer taraftan Bir ODTÜ ile Boğaziçi veya Ege Üniversitesi ile Çukurova Üniversitesi benzer programlar nedeniyle öğrenci değişimi yapabilir, fakat Doğu ve Güney Anadolu'daki üniversiteler ile bu işbirliği sağlanabilir mi? Bir diğer ifade ile "üst düzey üniversiteler" kendi aralarında öğrenci değişimi yapabilir. Ancak, diğer üniversite öğrencileri bu şansa sahip olabilir mi? Olsa bile, "üst düzey üniversite öğrencisi", "alt düzey" üniversiteye gider mi?

Bu konuda ilgililerin ve üniversite yöneticilerinin fikir jimnastiği yapmasında fayda bulunmaktadır. Üniversiteler arasında öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliği nasıl sağlanabilir ya da sağlanmalıdır? Merkezde yer alan gelişmiş üniversiteler ile geliştirmekte olan üniversiteler değişim için neler yapabilir veya yapmalıdır?

Bu konuda daha net hedeflerin konulması ve bunun mali desteğinin sağlanması gerekir. YÖK'ün kararına bile gereksinim kalmadan iki üniversite kendi arasında senato ve yönetim kurulu kararları ile işbirliği yaparak öğrenci ve öğretim üyesi değişimi yapabilirler. Ancak merkezi bir koordinasyonun olması ve mali alt yapısını kurması bakımından mevcut hali ile YÖK'ün veya ÜAK'lun denetim yetkilerinin olması gerekir. Ulusal Erasmus'un koordinasyonu YÖK tarafından sağlanabilir. İkili Anlaşmalar (*Bilateral Agreement*) çerçevesi ve koordinasyonu yine YÖK bünyesinde oluşturulacak bir birim tarafından sağlanabilir. Tabii bu sürecin yürütülebilmesi, iç dolaşım

ve öğrenci bursları için küçük bir bütçeye de gereksinim bulunacaktır. Üniversiteler arasında olduğu kadar fakülteler ve bölümler bazında yapılacak anlaşmaların da olanaklı olmasında yarar olabilir. İsteyen üniversitenin fakülteleri ve alt programları karşılıklı anlaşma yaparak birimler arasında öğrenci, öğretim üyesi değişimi sağlayabilirler. Bu Ulusal Erasmus Programı'nın daha hızlı ve kolaylıkla uygulanabilmesine katkı da yapacaktır.